

Саха өрөспүүбүлүкэтин Кэбээйи улуунун сэлиэнньэтин 17№ -дээх муниципальной бюджетнай
оскуола иннинээҕи үөрэх тэрилтэтэ «Чуораанчык»

5-6 саастаах оҕолорго Тимофей Егорович Сметанин остуоруйаларыгар олобуран ситимнээх
санатын сайыннарыы, үтүө сиргэ-майгыга иитии.

Толордо: Спиридонова Е.В.

Мастах 2023 сыл

Иһинээбитэ

1. КИИРИИ ТЫЛ.....	3
2. Тимофей Егорович Сметанин оҕо аймахха анаммыт остуоруйалара.....	5
3. ФГҮӨС ирдэбилигэр тирэҕирии.....	6
4. Дьарык ытытыгар Т.Е. Сметанин остуоруйаларыгар аналлаах былаан.....	7
5. “Кыһыл былааттаах кыыс” пьеса, драма оҕо билэр көрөр дьоҕурун, тылын-өһүн сайыннары.....	9
6. Оонньуу оҕо сайдытыгар суолтата.....	10
7. Т.Е.Сметанин «Мэхээлэчээн булчут» айымньыгар олоҕуран хамсаныылаах оонньуу.....	11
8. Түмүк.....	13
9. ТУҺАНЫЛЛЫБЫТ ЛИТЕРАТУРА.....	14

КИИРИИ ТЫЛ

5-6 саастаах оџолору иитиигэ үөрэтиигэ иитэччиттэн тус сыаллаах былаан онгостон үлэлиир таһаарыылаах буолар. Кэнники кэмнэ оџо тылын сайдыыта биллэрдик бытаарда, 5-6 саабыгар оџо туттар тыла абыйах, тылын баайа, тылын саппаа молтоото. Ситимнээх саната 1-2 тыллаах этиинин мунурданар. Оџо бэйэтин санаатын, саабылаан эппэт.

Билинни кэмнэ киһилии сиэрдээх-майгылаах, чөл куттаах киэнг диринг билиилээх аныгылыы өйдөөх-санаалаах бэйэтин сатаан сайыннара киһилии киһини үөрэтэн таһаарга болџомто уурар. Оџо барыта тэн сайдыылаах биир тэн иитиилээх буолбат. Ол курдук санарар саната эмиэ. Хас биирдии оџо ураты сайдар суоллаах айылџаттан бэриллэр дьџоџурдаах буолар. Бу дьџоџура арыллан сайдар сааһа кэлэр, ону таһынан толорор. Бу дьџоџура арылларыгар сайдарыгар ииттэччи сөпкө салайар сайыннара үлэтиттэн улахан тутулуктаах. Бу соругу ситиһэргэ төрөппүтү кытары түмсүүлээхтик хайысханан үлэлиирэ ирдэниллэр. Кэтээн ырытан кордоххо ити оџо сайдыытын атахтыыр.

Оџо төрүөбүттэн 5-6 сааһыгар дылы ордук аһаџас, ылбаџай буолар. Ылынар тоџоостоох кэммин мулчу туппакка, оџоџо остуоруйаны билиһиннэриллэр, баџатын күөдьүтүллэр. Оџо тыла-өһө сайдарыгар остуоруйаны таба туһаннаахха, биллэр-көстөр дьайыылаахтар. Холобур, остуоруйаны истээһин оџо ылынар дьџоџурун сайыннара, өйгө хатыырыгар көдьүөстээхтик дьайар. Оџо дорџоонноохтук санарарыгар остуоруйа дьайар уонна төрөөбүт тылын дорџооннорун таба санарарын ситиһэр, тылын-өһүн байытар уонна санарар санатын чуолкайдыыр.

Остуоруйа- норуот бэйэтин баџатын, эрэлин олоџун-дьаһаџын туһунан этэр. Кэрэхсээн истиллэр

Актуальнаһа:

Кэнники сылларга оскуолаҕа кириэн иннинээҕи саастаах үгүс оҕо мөлтөхтүк санарар буолла. Ол төрөппүт үлэҕэ үтүрүйтэрэн, оҕотун кытары тыыннаах кэпсэтиигэ киирбэттэн, күнү-күннүктэн төлөпүнү туттаран кэбиһэллэриттэн, тэлэбиисэри «доҕор» онгостоллоруттан манньк балаһыанһаҕа тийдибит. Оҕо төлөпүнү тэлэбиисэри кытары аралдьыйан бэйэтэ-бэйэтигэр сылдыахтыыр. Ол иһин да оҕо ситимнээх саната ситэри сайдыбата көстөр.

Сыала:

5-6 саастаах оҕолорго Т.Е.Сметанин айымньыларыгар олобуран остуоруйа көмөтүнэн оҕо тылын –өйүн сайыннарыы .

Соруга:

- Оҕо быһыытын-майгытын, итэҕэһин-быһаһаһын дыарыкка кэтээн көрүү, үөрэтии;
- Оҕо ситимнээх санатын сайыннарыы, үгүс өйү санааны, уус уран уобараһы, тыл күүбүн, инэрэн толкуйун инэри..

Чинчийи сонуга:

Т.Е. Сметанин остуоруйаларыгар тирэҕирэн, олоххо көрүүлэри киэнник тарҕатан бэйэ-бэйэҕэ үтүө сизргэ-майгыга иити, үтүө санааны инэринэн оҕо личноһын өйөөһүн, кини дыоһурун арыйы, талаанын сайыннарыы олоххо миэстэтин буларыгар тирэх оноруу.

Чинчийи объёга:

Дыарык нөнүө остуоруйалары алтыһан олох үтүө өрүттэрин инэринэн, киһилии сизргэ дыулуһан бэйэҕэ инэри.

Чинчийи предмета:

5-6 саастаах оҕолорго Тимофей Егорович Сметанин остуоруйаларыгар олобуран ситимнээх санатын сайыннарыы, үтүө сизргэ-майгыга иити.

Сабаҕалааһын:

Өскөтүн дыарыкка сөптөөх усуллубуйа тэрийэн, интэриэһиргэтэн, утумнаахтык ыыттааха санаа курдук дылуурдаах, сизрдээх, ыраас саналаах, киһилии киһини иитиэххэ сөп.

Чинчийи суолтата:

Дыарыкка ыытыллар региональнай компоненна олобуран оҕону норуот үгэстэригэр сөп түбэһиннэрэн иитэр. Онон оҕону иитиигэ сайыннарыыга сана ньыманы киллэри хайысхатын буллубут.

Чинчийи ньымалара:

- Т.Е.Сметанин остуоруйатын нөнүө сизри-туому сүргүтүү.
- Дьон-сизргэ ортотугар сизрдээх майгыны, чөл олобу,сизри-туому сөпкө толорору сырдатар, уһуйар үлэни утумнаахтык ыыты;
- Дыарыкка олобуран спектакльга, араас күрэхтэргэ кытты.

Чинчийи практической өттүнэн:

- Дыарык ыытыыга аналлаах былаан онорулунна;
- Норуот үтүө үгэстэрин үөрэтиигэ аналлаах сөптөөх Т.Е. Сметанин талылынна;
- Оҕо дыоһурун кыабын учуоттаан, оруоллар соруудахтар бэриллэллэр;
- Декорация, музыка, көстүүм, атрибутка, төрөппүт оҕо көмөтүнэн бэлэмнэниллэр.

Тимофей Егорович Сметанин оџо аймахха анаммыт остуоруйалара.

Остуоруйа- норуот тылынан уус-уран айымньыта, фольклор биир көрүнгэ киһи бэйэтин баҕатын олобун-дьаһабын эбэтэр араас быһылаан туһунан өйтөн онорон кэпсиир дыктилээх-дьиибэлээх, кэрэхсэбиллээх фантастическай кэпсээнэ. Остуоруйаны ким айарый? Норуот уонна суруйааччы. Остуоруйа саха норуотун сизрин-майгытын түмүллүбүт духуобунаһа. Саха остуоруйата үс бөлөххө (хамсыыр-харамай, олох-дьаһах, алыптаах-дыктилээх) арахсар. 5-6 саастаах оџо остуоруйаны истиэхтээх, билиэхтээх, сатаан кэпсиэхтээх. Остуоруйа оџо санарар санатын сайыннарар, тылын саппаабын байытар.

Ситимнээх сана- оџо тулалыыр эйгэтин кыраҕатык билэр-көрөр, чугас дьонун-сэргэтин кытта истинник бодоруһар, иэиитэ уһуктар, өйө-санаата сайдар кэмэ. Оџо биэһигэр диэри тыла сайдар бэйэтин санаатын ситимнээн этэр. Ол иһин Т.Е.Сметанин айымньылара оџону чуолкайдык сангарарга үөрэтиигэ сөп түбөһэр.

Тыл дьобура сайдарыгар анал дьарыктарга, уус-уран айымньыны ааҕан биэри, хоһоон үөрэтии улахан оруолу ылаллар. Т.Е.Сметанин уус—уран айымньылара оџо дириг иэиини биэрэр уйулҕатын хамсатар төрөөбүт тылын сүмэтин-кэрэтин тыл культуратын инэринэр.

Т.Е.Сметанин айымньыта биһиги ыччаппытын Ийэ дойдуну, төрөөбүт норуоту, төрүт культураны, айылҕаны таптыырга, бары куьаҕаны, сидьини утары охсуһарга, эт-хаан, өй-санаа, майгы өтгүнэн чэгиэн, ыарахаттары кыайар-хотор, эр санааланарга иитэр-такайар. Дьиннээх поэт суруйууларга чувствоны сайыннарар, сүргэни көтөҕөр, үлэбэ көбүлүүр дыкти-кэпсээн диэн өйдүүр.

ФГҮӨС ирдэбилигэр тирэфири.

Оџо тэрилтэтин стандартыгар оонньуу, сэхэргэһии уонна билии-көрүү (чинчийи) сүрүн дыарыктар быһыытынан этиллэллэр. Ити дыарыктар саха омук этнопедагогикатыгар кыра саастаах оџону иитии ньыматын быһыытынан олохсуйбут ньымалар. Онон иитээччи оџону кытта бодоруһарыгар, иитии сайыннарыы үлэтин тэрийэригэр норуот иитэр үгэстэрин таба дыүөрэлээн айымньылаахтык туһанарыгар кыах бэриллэр. Норуот педагогикатын ньымалара сахаыы сизэрдээх сыһыаны олохсотууга туһуланаллар. Сизэрдээх киһини иитииоџо бэйэтин «Мин киһибин» диэн билинитин өйдүүрүн ингэрэр сыһыантан сабаланаар. Кыыс ийэ буолар аналлаах нарын-намчы, уол оџо, улэһит, күүстээх-уохтаах дыонно сэргэтигэр көмөлөһөр көмө киһи буолуохтаахпын диэн өйдүүр. Ол иһин киһи сизэринэн киэн көбүстээх, холку аламабай ытыктыыр харыстыыр буолуохтаахпын диэн сыһыанна иитиллэр.

Бэйэтин киһи быһыытынан кыабын билинэр, өйдүүр, дыон үтүө сизэрин тутуһар тулалыыр дыонугар көдьүүһү онорго дыулуһар, дыон бэйэ бэйэтигэр кыһамньыта өйөбүллээх буоларын билэр.

Оџону кытта сэхэргэһии төрөөбүт тылын дорџооннорун чуолкайдык санарарга, хомоџойдук кэпсэтэргэ, санаатын сааһылаах этэргэ, кэпсиир дыоџурун сайыннарыыга туһаайыллар. Оџо үгүстүк кэпсэтэн бодоруһар эйэгэтигэр тэрийэн ыытыллар. Оџону кытта чугастык кэпсэтии болџойон сэргээн истии, оџолор бэйэ бэйэлэрин икки ардыгар кэпсэтэллэрин көбүлээһин, кэпсэтэр түгэннэрин сайыннарыы, бииргэ оонньуур тэрээһиннэри ыыты ордук көдьүүстээхтэр.

Т.Е.Сметанин айымньыларын дыарыкка ыытыллар региональнай компонентна олоџуран оџону норуот үгэстэригэр сөп түбэһиннэрэн иитэр. Онон оџону иитиигэ сайыннарыыга сана ньыманы киллэрии хайысхатыгар дыарык былаана оноһуллунна:

Дярык ытытыгар Т.Е. Сметанин остуоруйаларыгар аналлаах былаан.

Күнэ-дьыла	Дярык тиэмэтэ	Сыала-соруга	Туттар тэрилэ	Уобаластар
Балаҕан ый	Тимофей Сметанин-оҕо суруйааччыта	Т.Е.Сметанин олобун –дьаһаҕын билиһиннэрии	ИКТ презентация	Оҕо билэр- көрөр дьоҕурун сайыннарыы
Алтынньы ый	«Борон куобах үөрэммитэ»- хоһоон	Оскуола инниннээҕи саастаах оҕолорго билии киэн аартыгар дьулуһар баҕатын сайыннарыы, өйгө үөрэтии, толоруу	Хартыына, уруһуйдар.	Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы
Сэтинньи ый	«Мэхээлэчээн Булчут” кэпсээн	Т.Е.Сметанин бастакы айымньытын билиһиннэрии, төрүттэрибит бултуур үгэстэрин оонньуу ньыматынан билиһиннэрии.	Бултуур тэриллэ (быа, сиэлинэн оноһуллубут мээчик, маамыкта, наарта уо.д.а)	Оҕо этин- сиинин сайыннарыы
Ахсынньы ый	«Кыһыл былааттаах кыыс» пьеса, драма	Бэйэ-бэйэҕэ убаастабыллаахтык сыһыаннаһыы, өйдөһүү- өйөһүү,оруоллары үллэрэн толоруу.	Кыһыл былааттаах кыыс кукольной театрга аналлаах пьеса остуоруйа оруолларынан үллэстии, көрдөрүү.	Оҕо кэрэни өйдүүр дьоҕурун сайыннарыы, Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы
Тохсунньу ый	Эһэ уонна сиидэ	Оҕо толкуйдуур дьоҕурун сайыннарыы, сир- майгыга иитии. Оҕо тобуллаҕас толкуйа. өркөн өйө сайдар.	Эһэ уонна сиидэ айымньыны оҕо сыанаҕа тахсан толоруу.	Оҕо кэрэни өйдүүр дьоҕурун сайыннарыы, Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы
Олунньу ый	Оҕо тайах	Төрөөбүт тылы сайыннарар, майгыны-сигилини иитии, ейү-санааны сайыннарыы.	Оҕо ситимнээх санатын сайыннарыы, уус уран уобараһын тыл күүһүн инэрии.	Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы
Кулун тутар	«Куоскалар уонна саһыллар”	Хамсааһыны оруолларынан оонньоон көрдөрүү, сагарар дьоҕуру сайыннарыы.	Оҕо личноһын өйөөһүн, талаанын сайыннарыы.	Оҕо кэрэни өйдүүр дьоҕурун сайыннарыы, Оҕо тылын- өһүн

				сайыннарыы
Муус устар	Кыыллар Үнкүүлэрэ	Этэр эгэлгэтин дьүһүннүүр, үтүктэр, иэйэр- куойар, хоһуйар.	Хамсанан- имсэнэн уобарастары арыйыы.	Оҕо кэрэни өйдүүр дьоһурун сайыннарыы, Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы, Оҕо этин- сиинин сайыннарыы
Ыам ыйа	Куобахчаан күнэ	Сизэр майгыны чочуйуу, олоххо- дьаһахха оттомноох сыһыаны иитии.	Айымньы ис хоһоонун көрөөччүлэргэ тиэрдии.	Оҕо тылын- өһүн сайыннарыы

«Кыһыл былааттаах кыыс» пьеса, драма оҕо билэр көрөр дьоҕурун, тылын-өһүн сайыннарыы.

Дьарык сайыннара кыаҕа: дьарык көмөтүнэн байытыы, уустаан ураннаан, бэргэн хомоҕой тылынан кэпсэтэр дьоҕурун байытыы, ойуулаан дьүһүннээх уобарастаан толкуйдуур дьоҕурун эрчийии уонна тылын сайыннарыы, оҕо билиитин-көрүүтүн кэнэтии.

Сыала: оҕо ыйытыыга кыбыстабакка көхтөөхтүк эппиэттирин ситиһии.

Туттуллар матырыйааллар: слайдаҕа айылҕа көстүүтэ, от-мас, кун, халлаан, хонуу, тиит, кыптыый, клей, кумааҕы.

Саҥа тыла: дүлүн, көлүйэ, сөһүргэс.

Эрдэтээнни үлэ: Т.Е.Сметанин «Кыһыл былааттаах кыыс» ааҕан билиһиннэри.

Анала: бэлэмнэнии бөлөх.

Уобаластара: Оҕо билэр-көрөр дьоҕурун сайыннарыы, оҕо тылын-өһүн сайыннарыы, оҕо кэрэни өйдүүр дьоҕурун сайыннарыы, оҕо этин-сиинин сайыннарыы.

Ааптара: Спиридонова Екатерина Васильевна

Дьарык барыыта:

Намын муусука тыаһыыр,сахалыы танаастаах кыһыл былааттаах кыыс киирэр:

- Оҕолоор, дорооболурун миэхэ көмөлөһүн эрэ. Миигин ээ уун сууохпун дүлүнүнэн бататта. Эһэ. миэхэ сорууда хаалларда, маны толордоххутуна босхолуур.

- Слайдаҕа айылҕа көстүүтэ көстөр, айылҕа запиһа тыаһыыр. Тиит мас аттыгар тайах көстөр. (Иитээчи оҕолорго тайаҕы кытта тэннэ ойуур дойдутугар айанныыларын этэр).

Бастагы тохтобул.

Остуол оонньуута:

«Саха сириг ойуурун кыылыларын сөпкө тал».

Кыылылар хартыыналара: тайах-муос, куобах кулгаах, тиин-кутуругун, тутут-туйаҕын. Сөптөөх эппиэти оҕолор уураллар.

Иитээчи оҕолордуун ойуу тыллары хатылыылар, ырыталлар.

Иккис тохтобул:

Истибит олуктарыгар саҥа тыллары (дүлүн, көлүйэ, сөһүргэс). Саҥа тыллары булаллар. Иитээчи быһаарар. Тыллар быһаарыылара: дүлүн-ыарахан тиит мас. Көлүйэ-кыра күөл, сөһүргэс-икки тобуккар олоруу.

Хамсаныылаах сынньалан:

Муусука тыаһыыр талан ылбыт карточкаларынан хамсаныылары онороллор, от-мас буолан хамсаналлар.

Үһүс тохтобул:

Остуолга олорон остуоруйаҕа баар саха ойуурун кыылыларын кырыыйы.(оҕо баҕатынан)

Бүтэрбит оҕо үлэтин аҕалан улахан кумааҕыга сыһыарар.

Төрдүс тохтобул:

Остуоруйа сүрүн геройдара слайдаҕа көстөр.

Кыыс : Оҕолоор, соруудаппын толорорго көмөлөспүккүтүгэр баһыбаларын. Төрөөбүт айылҕабытын харыстыырга сиздээх буолуу ханнык быраабылатын билэбитий?

Оҕолор:

- Айылҕаны харыстаа.
- Ойуурага айдаарым, оонньоомо,
- Ууну киртитимэ,харыстаа,
- Сибэккини үргээмэ.
- Оҕолор кыһыл былааттаах кыһы кытта быраһаайдаһаллар.

Иитээчи: Оҕолоор, бу Т.Е.Сметанин «Кыһыл былааттаах кыыс» остуоруйатыгар , тугу ордук сөбүлээтигит? Саҥа билбит тылларгытын күннээҕи олоххо тутуохха сөп дуо? Холобура (мин көлүйэбэр күөгүлүөхпүн сөп дуо?)

ОБолор иитээччи ыйытыгыгар хоруйдуулар.

Оонньуу оҕо сайдыытыгар суолтата

Оҕо оонньоон улаатар диэн сахаҕа бэрт бэркэн этии баар. Ити үгүс көлүөнэ дьон кэтээн көрөн, олохун уопутун түмүгэр үөскэппит төрүт билиитэ, норуот педагогикатын сүрүн өйдөбүллэриттэн биирдэстэрэ буолар. Ити санааны педагогика уонна психология наукатын эйгэтигэр биллэр көстөр учуонайдар: Л.С.Выготский, мэктиэтэ Леонтьев, Д.Б. Эльконин, о.д.а. диригинник чинчийэн үөрэнэр ырытан бигэргэппиттэрэ. Оонньуу оҕо сайдыытын мэктиэтэ буоларын дакаастаабыттара.

Оонньуу көмөтүнэн оҕо өйө санаата, билиитэ көрүүтэ, уйулҕата-эйгэтэ, этэ-сиинэ сайдарыгар дьону кытта бодоруһа-алтыһа үөрэнэригэр быһаарар суолталаах тутуу дьарык буолар.

Оҕо алтатыгар диэри оонньуу арааһын баһылыыр кэмэ. Бу сааһыгар кини сюжеттаах-оруоллаах, быраабылалаах о.д.а оонньуулар бэйэтин саастыылаахтарын кытта тапсан оонньуурга үөрэнэр. Бу сааһыгар хамсаныылаах оонньуу оҕо сайдыытыгар оруола улахан.

Т.Е.Сметанин «Мэхээлэчээн булчут» айымньыгар олобуран хамсаныылаах оонньуу.

Оонньуу сайыннарап кыаба:

Бу оонньуу оҕону эт-хаан да өттүнэн уйулҕатын да өттүнэн сайыннараарга көмө буолар. Ол курдук оонньуу быраабылатын тутуһан, бэйэтин салайынар сатабылларын сайыннарын кыахтаах оҕо бэйэтин сымсатык туттарыгар дьулуурдаах буоларыгар көмөлөһүө.

Сыала: хамсаныылаах оонньуу көмөтүнэн тыл суолтатын өйдүүрүгэр үөрэтии.

Анала: 5-7 саастаах оҕолорго.

Уобаластара: Оҕо билэр-көрөр дьобурун сайыннарыы, оҕо тылын-өһүн сайыннарыы, оҕо этин-сиинин сайыннарыы.

Ис хоһооно: хамсаныылаах оонньуу эрчиллиилэрэ физкультура дьарыгар, хамсаныылаах сынньаланна дьарык быһыытынан ытыллыан сөп оҕо тийимтиэ. Айыньмы олук тыллара эрчиллиигэ киирдилэр. Хас биирдии эрчиллиигэ иитээччи айымньы олугун этэр оҕо хатылыыр. Кэлин үөрэнэн истэбин аайы оҕо бэйэтэ этэ этэ онорор буолар үөрэ-дьүөрэ ситимнэнэн иһиллэр буолар айымньы этиитин өйдүүр, ис хоһоонун ылынар.

Эрчиллиилэр ыксаабакка оҕоһулар оҕо сайдыытын көрөн уустугурдан иһиэххэ сөп. Оҕо өйүн ууһугар дьүөрэлээн хамсаныылары юзэитин кыабынан сөптөөх тиэмпэнэн оҕоһулар.

Мэхээлэчээн булчут мүччүргэннээх сырыыллара. (куһу ураҕаһынан да бултуурбут)

Мэхээлэчээн булчут

Оллоон олорон

Кэпсээнин саҕалаата.

О.б-сиһи көнөтүк туттан олоруу.

1-4 төбөнү эргити

5-8 төттөрү кэли.

1. Кустар чачаас ууга

Аһаан аһахтарын тыаһа чыбыгырас

Уу тыаһа чалыгырас,

Саналара маатырҕас-мээтирҕэс буолла.

О.б сиһи көнөтүк туттуу

1-4 икки илииниэн улахан төгүрүк оноруу

5-8 төттөрү түһэри (кустуу санарабыт)

2. Кус чугас тустэ

Устан чугаһаата

Курбуу ураҕаһынан охсуу.

О.б.сиспит көнө

1-4 уһа-хаһас икки илиибитинэн ураҕаһынан охсуу (6 төгүл)

5-8 төттөрү кэли

3. көтөр саната хойдон барда,

кус көтөн таҕыста

о.б. сиспит көнө

1-4 икки илиибитинэн далбатыбыт

5-8 төттөрү кэли.

Этэрбэс чааркаан буолбуттаах.

Чэ турдубуут, бултуу бардыбыт. (оҕолор тураллар миэстэбитигэр сүүрэбит).

Сир-дойду бука бары

манан таһастарын танныбыттар.

О.б. оҕолор уочаратынан тураллар

мөһөөччүк иһигэр мээчиги таба быраҕыы (2 төгүл)

Төбөбөр кус сымыттаабыта, өлөр суолтан бөрө быһаабыта.

Арай биирдэ туран
 Аппын миинэн
 Курула диэн ааттаах күөлгэ
 Кус ыта бардым. (оҕолор миэстэлэригэр хаамаллар).
 Эмикэ сирэйинэн барда (оҕолор сиргэ олоро түһэллэр).
 О.б тобукка олоруу
 1-4 унаттан ханас иннэри түһүү
 5-8 төттөрү түһүү
 Курулуу-харылыы сүүрдэр.
 Ыксаан мөбүс да мөбүс буоллум
 Хата тимириэх курдукпун.
 О.б. илиини көнөтүк уунан умсан сытыы.
 Илиинэн-атабы тэннэ чиккэтии. (4-6 төгүл)
 Күүс эстэн, сэниэ быстан сылайан нуурайан бардым (оҕолор харахтарын симэллэр).
 Уһугуннубут сарсыарда буолла харахпытын аһыабын.
 Көрбүтүм ыт курдук борон дьүһүннээх
 Бөрө кэллэ
 Мин бадараантан тахсыам дии санаан
 бөрө кутуругун икки илиибинэн харбаатым.
 Дьэ доҕоор ыстанна ээ бөрөм!
 (оҕолор миэстэлэриттэн ыстанан тураллар).

Оонньуу аата: “Кусчут”.

Оонньуу сыала: Уол оҕону бултка үөрэтии, ууһуу ахсааны ааҕарга, көбүлээбин.

Оҕолору бэйэ-бэйэ көмөлөһөргө, иллээх буоларга иитии.

Оонньуу анала 5- тэн үөһэ саастаах оҕолорго.

Оонньуу быраабылата уонна барыта - кусчут талыллар. Кусчут оонньууну саҕалыыр. Куһу таппатах туоруур. Ким элбэх кустаах кыайыылаах тахсар

5-6 саастаах оџолорго ыытыллар анал дьарыктар, аралдытар үлэлэр нөнгүө оџо сааһын учуоттаан туран, олоххо миэстэтин таба булунарыгар бу ыытыллар дьарыктар сөптөөх иитиини түстүүлэр. Билинни сайдыылаах олоххо оџону сизэр-майгыга иитии уонна ситимнээх сананы сайыннарыы сүрүн хайысха буолар. Онуоха Т.Е.Сметанин оџолорго анаан суруйбут айымньыларын көмөтүнэн үтүө үгэстэргэ, сүрүн сыаннастарыгар тирэҕирэр.

Манньык дьарыктары ханнык баҕарар үөрэх тэрилтэлэригэр таба киллэрдэххэ айымньы кистэлэннэрин үлэ оџону иитиигэ, сайыннарыыга санга көрүүлэргэ кыаҕы биэрэр. Оџо бу эйгэни кытары бииргэ үлэлээһинэ киһи личность быһыытынан улахан көмөлөөх. Оџо улаатан истэҕин аайы сизэрдээх, көхтөөх майгыга бэйэ-бэйэҕэ убаастабыла, көмөлөһүүтэ, дойдутун дьонун иннигэр эппиэтинэһэ сыаннастарга олоҕурар. Оџо айымньы тылын-өһүн истэн, ырытан үөрэннэҕинэ, кини кутугар-сүрүгэр үтүө быһыы-майгы доҕордоһор, тобуллаҕас толкуйа, өркөн-өйө сайдар.

ТУҢАНЫЛЛЫБЫТ ЛИТЕРАТУРА

1. Федеральной государственной үөрэх стандарта-сахалыы оҕо тэрилтэтигэр «Тосхол».
2. Айымньылар: кэпсээннэр, сэһэннэр, пьесалар, драмалар, хоһооннор, поэмалар, ахтыылар / Тимофей Сметанин.- Дьокуускай : Бичик, 2015.- 528 с.
3. Аржаков, А. Охсуһуулаах кэмнэ төрөөбүт уол оҕо: Т.Е. Сметанин төрөөбүтэ 80 сааһыгар. – Майа, 2001.- С. 32 -42.; Чолбон. – 1999, № 11. – С.87-89.
4. Көрүдьүөс күн; Манчаары, Куоскалар уонна саһыл: хоһооннор / Захарова Л.В.Кустук: 3 кыл. Ааһар кинигэ (1-4).- Дьокуускай: Бичик, 2006.- С. 13-15.
5. Мэхээлэчээн булчут: көрдөөх кэпсээннэр. – Якутскай: Кинигэ изд-вота, 1943.-44с.
6. Саха советскай лиературата 1940-1954 сылларга:// саха литературата: 1983.- С 155-159.

